

Mnémosyné (Druhá verze, první strofa)

Jsme znak vyprázdněného významu,
Neznáme bolest a málem
Jsme v cizině ztratili řeč.
Když totiž kvůli lidem
Je spor na nebi a mohutně
Táhnou luny, pak mluví
I moře a řeky musí
Hledat si cestu. Bezpečný
Je však *jeden*. On
Může to denně změnit. Ani zákon
Nepotřebuje. A zní list
A duby pak vanou
Vůkol ledovců. Neboť nebešťané
Nezmohou všechno. Spíše smrtelníci dojdou
Až na dno propasti. Proto se s nimi,
Ta ozvěna, vrací. Dlouhý
Je čas. Nastává však
To pravdivé.

Rozchod

*Dej mi zmlknout a dej, ať již nemusím znát
Tento smrtelný svět, neboť se konečně chci
Smířen v samotu vydat,
V níž by i rozchod byl jenom náš,
Sama mi podej tu číš, abych posvátný jed,
Který nám spásu dá, abych ten čarovný mok
Lethé s tebou vypil
Z lásky a zášti pak nezbude nic!*

...

*S úžasem vidím tvou tvář, hlasy a sladký zpěv
Jako z dávných dob slyším s hudbou strun
A nad bystrinou zlaté
Lilie voní a vzhlíží k nám.*

Polovice života

Plna planých růží
Žlutými hruškami visí
Zem do jezera
A vy, ladné labutě,
Opilé polibky
Hroužíte hlavu
Do svatě strážlivé vody.

Běda mi, kde vezmu, když
Zima je, květy, a kde
Sluneční svit
A stíny země?
Zdi trčí němé,
Studené, ve větru
Skřípou korouhvice.

V rozmilé modři (druhá polovina textu)

Je na světě nějaká míra? Není žádná. Nikdo hromobitím nesvrhl svět Stvořitele. I květina je krásná, neboť kvete pod sluncem. Oko často nalézá v tomto životě bytosti krásnější nežli květy. Ach! příliš dobře to vím. Neboť krvácíme-li na těle a v samém srdci a nejsme již úplní, to se líbí Bohu? Duše však, alespoň doufám, musí zůstat čistá, potom se orel křídly a ptáci chvalozpěvem dotknou všemohoucnosti. Toto je podstata, to je tělo bytí. Krásný potoku, jsi tak jímavý, když jasný jak oko boží protékáš Mléčnou dráhou. Já tě znám, slzy se však derou do očí. Bezmračný život vykvétá kolem mne ve výtvorech Stvořitele, neboť je bezděky srovnávám s osamělými hřbitovními holuby. Smích lidí, zdá se, přesto mne rmoutí, neboť mám srdce. Chtěl bych být létavíci? Snad. Neboť jsou střelhité jak pták; kvetou ohněm, ve své čistotě se podobají dítěti. Přát si více, na to lidská přirozenost nemůže ani pomyslet. Radost z takové zdrženlivosti zaslouží být také pochválena vážným duchem, jenž mezi třemi sloupy povívá ze zahrady. Krásná dívka si musí ověnit čelo myrtou, neboť je prostá ona i její city. Ale myrta je v Řecku.

Hledí-li kdosi do zrcadla, nějaký muž, vidí svůj obraz jak namalovaný, obraz se podobá muži. Obraz člověka má zrak, ale luna má světlo. Králi Oidipovi je možná jednoho oka až příliš. Trýzně tohoto muže se zdají být nepopsatelné, nevyjádřitelné, nevýslovné. Když drama vyvolá stejnou trýzeň, jsme v nich. Jak ale nyní je mně, když myslím na tebe? Jak potoky strhují mne konec čehosi tam, co prostírá se jako Asie. Tu bolest ovšem Oidipus znal. Právě proto. Trpěl i Herkules? Jistě. Což Dioskurové ve svém přátelství nesnášeli i bolest? Bojovat s bohem jak Herkules, to je přec utrpení. Podílet se však na nesmrtelnosti, na kterou život žárí, to také je utrpení. Utrpení je rovněž, když v létě je člověk poset pihami — od paty k hlavě být pokryt jedinou skvrnou! To způsobuje krásné slunce; ono volá všechno k svému dovršení. Jinochy vzrušuje svými paprsky, provází jejich cestu jak růžemi. Takové útrapy, jež snášel Oidipus, zdají se být trýzněmi ubohého, který pro cosi hořekuje. Syn Laiův, nebohý cizinec v Řecku! Žít je smrt, a smrt je také život.

HÄLFTE DES LEBENS

Mit gelben Birnen hängen
Und voll mit wilden Rosen
Das Land in den See,
Ihr holden Schwäne,
Und trunken von Küssen
Tunkt ihr das Haupt
Ins heilignüchterne Wasser.

Weh mir, wo nehm' ich, wenn
Es Winter ist, die Blumen, und wo
Den Sonnenschein
Und Schatten der Erde?
Die Mauern stehn
Sprachlos und kalt, im Winde
Klirren die Fahnen.

Friedrich Hölderlin Der Tod des Empedokles

SMRT EMPEDOKLOVA (EMPEDOKLES)

nedokončené drama

„Neb v hloubkách sbírají se, přírodo, prameny výšin tvých. A když jsem pak přemýšlel o tvé slávě, živote, tu jedno jsem si vroucně přál: Až nebudu již umět bez závrati nést své štěstí v celé síle mladistvé a v bláznovství se počne měnit bohatství ducha, nechť mi bohové ku varování vyšlou osud vstříc, tvrdý a nečekaný, rychlý jako šíp, na znamení, že doba očisty již nadešla a že je čas, abych své mládí jinak hledat šel, abych tu nezbyl lidem na posměch a na obtíž, já, bohů miláček.“

HÖLDERLIN: SMRT EMPEDOKLOVA

Postavy (výběr):

Empedokles

Pausanias: mladý přítel Empedokla

Panthea, Delia: kněžky bohyně Vesty

Empedoklovy promluvy:

„Lidem dána je velká moc: sám sebe omladit. Z očistné smrti slavně povstanou – když uměly ji zvolit v pravý čas – národy jako Achil z řeky Styx, navěky nepřemožitelné. Vzdejte se přírodě, dřív než vám tvrdě povelí!“

„Vždyť celá příroda je všudypřítomná jak bůh, a obejde se bez všech lidských slov. A nikdy nenechá vás samotné, když přiblížila se již jednou k vám, neb nesmazatelná je každá z chvil, jež ona prožívá: hle vítězně propastí času její oheň plá a oživuje vše.“

Ty víš, jak kdysi bozi milovali mne, ty to víš, božské světlo, ty víš vše, tys učilo mne všemu, co jsem kdy jen znal, co nemohli mi lidé říci. ... Ach byl jsem, byl jsem šťasten kdys, dokud jsem druhem všech sil byl, jež proměňují vše, co je.“

Vám, vlídní bohové, vám připíjím a přírodě a svému návratu. Vy dobří, kamkoliv jen jítí chci, všude jste dřív než já a nalézám vás všude čekající již, mí bohové. Je nutno kvést, dlouho nutno zrát, než dozrajem pro svoji smrt.“

K Pausanioví: *„Jdi teď milý, jdi, svou radost nemohu ti odhalit, neb jsi jí nedozrál. Neptej se již a ponech mi ji, nechav si sám svou.“*

„Lidský duch zase znovu ucítí své staré přibuzenství nebeské s tebou, ó bože slunce! Vše, co vytvoří, bude zas tvé i jeho zároveň. Z radosti, odvahy a přebytku života jeho činy vyplynou lehce jak slunce, tvoje paprsky a krása nebude už nikdy mřít zakleta v němých srdcích truchlících. Tak často, jako zrno převzácné, pod mrtvou slupkou lidské srdce spí, čekající na svůj čas. (...) tu, život, vzpomínaje svého původu, vydá se hledat krásu živoucí a rozvine se jako révoví v průzračném vzduchu věčně zelené. A nový skvoucí den vám zazáří! (...) Žijte zde šťastně. (...) Ti, kdo jsou na rozcestí, vidí dál, mí milí. Pravdu mohou volně říct ti, již se nezamýšlí navrátit.“

Ach, ještě jednou přivolat ten čas, aby mě má němá, k smrti pustá hrud' se tebou znovu rozezněla, přírodo! To, že jsem já, pro něhož slavně zvučely tvé melodie perutné, ach já, jenž naslouchal tvým starým souzvukům, veliká přírodo, já, opuštěný vším! Což nežil jsem zde tak, jak bohové pospolu na Olympu dlí, se zemí svatou, světlem slunečním a s tebou, otče ethere, a se vším živoucím – a nyní pláči, jsa odevšad vyvržen a nikde setrvati nemohu.

„Zůstal jsem sám, vším opuštěn a z jasného dne kol sebe vidím noc. Já, který dále zřel než ostatní, potácím se ke všemu slep. Kde zůstali, kde jsou mí bohové, jak mě mohli jen tak nechat jít jak žebráka! Mne, jenž je miloval, s takové výšky sraziti až sem, mne, jenž se zrodil svoboděn a volně žil, v potupná pouta jmout! A to mám nést, toto mám mlčky nést, já, jejich přízní dlouho hýčkaný, nést jako slaboši, již v dole v Tartaru jsou přikováni k dílu všedních dnů! Já sebe sama poznal! Proto chci a musím cestu prorazit v tom bezcestí! Ach, ještě rozednit se musí v této tmě! Při mojí pýše! Já že líbat mám prach cest, jimiž jsem ještě včera šel v překrásném snu! A se vším se loučit!“

Panthea: „Jde jako bůh (...) A vládne pak nad nimi jako smělý vozataj nad divým spřežením. A marně si přávají, aby zůstal s nimi navždycky, zůstává jim vždy vzdálený, i když je nejbliže. A dřív než vydechnou, ztrácívá se jim z dohledu, neboť jej sladce vábí zpět tichý svět rostlin, kde je krásněji a kde smí do tajemství nahlédnout, jež otvírá mu každá květina.“

Panthea: „Ne, to by byla pýcha přílišná, chtít jeho heroický osud nést ! Já nejsem on, a má-li zahynout, žel jeho zánik nebude i mým, on i ve smrti velkým zůstane. A chce-li nosič zbraní s rekem svým jít plamenem stejného osudu, musí i on být k tomu povolán. Co se má stát, žel, ponese jen on.“

Empedokles: „Dalas' mi, země, všechny svoje radosti, leč ne tak, jak je slabochům s úsměvem podáváš, leč nádherné a veliké a vroucí, jaké jsou, jak z bolesti a lásky dozrávají.“

Pausanias: „Toto vše že má navždycky zanedlouho zaniknout?“ **Empedokles:** „Zaniknout? Co je všechno trvání? Je to jen řeka, kterou spoutal mráz. Bláhový! Myslíš, že duch života kdekoliv spí či déle prodlévá a že jej spoutat lze?“

Empedokles: „Spojení zůstanou jenom ti, kdo v pravý čas se z vlastních sil umí rozejít.“

„Cesta má jde ovšem nyní jinam. K pomoří se nachyluje řeka života a touží k hlubinám. Žijte zde šťastni! To byla slova člověka, jenž stál zde na předělu času, váhaje na chvíli mezi láskou k vám a hlasem, již ho volají. Ti, kdo jsou na rozcestí, vidí dál, mí milí. Pravdu mohou volně říci ti, již se nezamýšlí navrátit. (...) Necht' z říše stínů znovu vystoupí svět heroů a žije s vámi dál při vašich slavnostních dnech, vykouzlen povelom jarních paprsků. Pak teprve necht' se smutečným mrakem stříbrným k vám připluje prastará vzpomínka.“

„Bohové! Osvoboditelé mí! Má hodina se přiblížila již. Ať stane se! Všechno již dozrálo! Posel mé noci, vánek večerní, stoupá sem tiše z černých propastí, můj posel lásky! Bij teď, srdce mé, a všechny vlny zvíř! Vždyť nad tebou září duch jako jasná stálice na nočním nebi, po němž prchají jak věčně bez domova oblaka. Jak mi teď je! Ach, stojím užaslý, jak bych se právě narodil! Neb vše se změnilo – a teprv teď, teď mohu říci, že jsem žil. Ach, odtud jsi vyšlehla vždycky touhu závratná, když jsem tu dříve v tichu snil! Klást život výš, než jsem jej klad, nikdy bych neznal radost vítěze, jež čekala mne na konci všech cest, tam, kde už jiným nezbývá, nežli se vzdát.“

Již jdu. Jdu zemřít? Jen krok do temna. Ty bys však chtělo, oko mé, zas zřít, leč dosloužilo mi, ty ochotné! Noc mi teď hlavu chvíli zastíní. Nic víc. Leč ze srdce již stoupá výš radostný plamen. Touhu úděsná! Což znovu rozněcuje sama smrt chladnoucí barvy života?“

Delia: „Což není krásné, bydlet u lidí? Krom toho neznám nic, žiji jen tím, nikdy nepochopím jeho smrt, jež přede mnou hrozivě k výšce ční. A ty jsi jej nechala odejít? (...) Hleď, země je přec těž velká a překrásná!“

Tvé velké srdce rozněcuje velká smrt, leč srdce ostatních se sluní v mírném světle nejraději, a rádi upíráme zrak na vše, co trvá, vše, co zůstává. Leč co má ještě žít a trvati, když osud ušlape ty nejkřehčí a nejtišší a nechává v nich mřít naděje mládí přesladké? A vše živoucí tak záhy odkvétá! A nyní ještě toto nejlepší se staví po bok bohům podsvětním, vše krutě vyhlazujícím a odchází odtud radostně a činí pro nás hanbou déle dlít zde mezi smrtelníky.“

Panthea: „Nejenom v květech, v hroznech purpurných je svatá síla, sestro má, život se živí také bolestí a svoje štěstí někdy vypije až z číše smrti teprve.“

„Slavnostně odchází a vše se zjasňuje. Proč tedy truchlit, duše zšeřelá, vždyť září ti tvá hvězda, i když zapadá, ten muž, jež milovalas přírodu, nejvíce ze všech, nejvěrnější tvůj, jenž se ti obětovat neváhá. Ti, kdo se bojí smrti, nemilují tě, starost je poutá šalebně, že nevidí, než ji. A jejich srdce se tvým nebije a schnouti musí, vyloučivši se z tvé jednoty, posvátný vesmíre!“